27.12.

pyhä ylidiakoni ja protomarttyyri Stefanos

Marttyyri Stefanos

Kolmas joulupäivä on ortodoksinen Tapaninpäivä. Silloin muistellaan ensimmäistä kristittyä marttyyriä ja ensimmäistä diakonia, Stefanosta. Stefanoksen diakoninvihkimyksestä ja kuolemasta kerrotaan Apostolien tekojen kirjassa (Ap.t. 6:1 – 8:2).

[Pyhä ylidiakoni ja ensimmäinen marttyyri Stefanos - Suomen ortodoksinen kirkko]

Stefanos kuvataan diakonin asuun (harteellaan orari) ja pitelemässä suitsutusastiaa.

Tapaninpäivä

Suomalaisessa nimistössä Stefanoksen tavanomaisimmat muunnokset ovat Teppo ja Tapani. Karjalassa nimipäiväänsä Stefanoksen päivänä viettävät Tehvanni ja Tahvana.

Lännen kirkon Tapaninpäivä on jo toisena joulupäivänä (26.12.)

» Tapanin päivä

Hevosten ja hevosmiesten päivä

Pyhää Stefanosta pidetään hevosten ja hevosmiesten suojeluspyhänä. Tästä syystä Tapaninpäivän on kuulunut talon hevosten hemmottelu ja juhlava rekiajelu kylillä. Myös ortodoksit ovat saattaneet ajoittaa Tapaninpäivän rekiajelut jo toiseen joulupäivään, vaikka ortodoksisen kalenterin mukaan Tapaninpäivää vietetäänkin vasta kolmantena joulupäivänä.

Erityisesti nuoret kiersivät reellä kyliä, pistäytyivät taloihin laulamaan ja ottivat talon nuoret mukaansa. Lopuksi saatettiin pitää Tapanin tanssit kylän talolla tai suurella pitäjällä.

Tapanin Tiernapojat

Ruotsissa Tapaninpäivään on kuulunut erityisiä pyhästä Stefanoksesta kertovia lauluja, joita Tapanina laulettiin kiertäessä ovelta ovelle. Kyseessä oli paikallinen Tiernapoika-perinne (ks. 6.1.) Perinteen kuihtuessa laulut siirtyivät esitettäväksi Lucian päivän kulkueeseen (ks. 13.12.)

Tunnetuin Tapaninpäivän laulu on Staffan var en stalleddräng.

Tapanin Tiernapoika-perinteessä oli kaikuja myös esikristillisestä vuohipukkiperinteestä, joka Suomessa ilmeni Kekri- ja Nuuttipukin hahmossa. Tapanin laulajat nimittäin saattoivat tulla taloon remuten ja uhaten rikkoa uunin, jollei heille annettaisi kestitystä. (Ks. 6.12.)

Yle Arkisto: Eilisen ääni, Ortodoksinen joulu vuonna 1966

Pyhän Stefanoksen hevosenkengät

Itä-Euroopassa tehdään pyhän Stefanoksen päivänä hevosenkengän muotoisia leivonnaisia. Ne saattavat olla pieniä ja keksimäisiä tai sitten ne muistuttavat croissantia ja sisältävät jonkin täytteen (esim. suklaa, pähkinä, unikonsiemen).

Vastaavia herkkuja leivotaan monin paikoin myös pyhän Martinoksen päivänä (ks. 11.11.)

Vinkit pyhän Stefanoksen päivän viettoon

Laulakaa yhdessä Joulukirkkoon-laulu (*Kello löi jo viisi* …) joka kertoo rekiajelusta.

Leipokaa hevosenkengän muotoisia murokeksejä tai täytettyjä croisantteja.

Menkää pulkkamäkeen ja vetäkää toisianne reessä (pulkassa).

Hemmotelkaa keppareita ja keinuhevosia.

Lännen kirkko juhlii kolmantena joulupäivänä pyhää apostoli Johannesta.
Perimätiedon mukaan pyhä apostoli Johannes yritettiin surmata myrkyttämällä hänen viininsä, mutta apostoli säilyi hengissä ihmeen kautta, koska siunasi viininsä ennen sen nauttimista.
Tämän muistoksi roomalaiskatolisissa kirkoissa siunataan kolmannen joulupäivän messussa kirkkokansan kirkkoon tuomia viinipulloja.

Kuva: Pixabay

Kristityn kilvoitus on marttyyrikilvoitusta

Jokainen kristitty on tavallaan marttyyri, Kristuksen todistaja. Kasteessa luovumme elämästämme ja meidät liitetään Kristuksen joukkoihin. Sama koskee pappisvihkimyksiä ja avioliittoon vihkimistä. Molemmissa vihittävät luopuvat omasta itsestään ja antavat itsensä uhriksi vihkimyksen myötä.

Avioliittoon vihkimisessä aviopari kruunataan vihkiseppeleillä marttyyreiksi. Kreikassa vihkiseppeleen nimi on **stefana**, mikä viittaa pyhään Stefanokseen. Perinteisesti stefana on tehty oliivipuun tai laakeripuun oksista, mutta tänä päivänä seppeleitä tehdään monista materiaaleista. Stefana säilytetään kotialttarilla tai aviovuoteen yllä, joko vihki-ikonin kiotassa tai erillisessä kehyksessä (stefanothiki).

Seppele tai kruunu on myös hallitsijan merkki. Avioliitossa nainen ja mies kruunataan perheensä kuningattareksi ja kuninkaaksi.

Avioliittoon vihkimisen epistolassa apostoli Paavali kuvaa avioliiton uhriluonnetta, sanoen:

Miehet, rakastakaa vaimoanne niin kuin Kristuskin rakasti seurakuntaa ja antoi henkensä sen puolesta. (Ef. 5:25)

Kuva: Pixabay/ corealuis_406

Alistukaa toistenne tahtoon, Kristusta totellen. (Ef. 5:21)

Kristinuskon riiteissä alistumista kuvataan mm. kumartamisella ja hiusten leikkuulla. Myös ikonin alta kulkeminen on alistumisen vertauskuva. Antiikin kulttuureissa häviäjä joutui osoittamaan alistumisensa voittajan edessä kävelemällä symbolisen ikeen alta. Ies voi olla symboli toisen alistamiselle, mutta kristinuskossa se kuvaa ristin ottamista kannettavakseen. Ottaessaan Kristuksen ikeen kantaakseen ihminen on täydellisen vapaa, sillä hänen oma tahtonsa ei enää orjuuta häntä.

Avioliittoon vihittäessä nainen ja mies valjastetaan yhteisen ikeen alle. Vihkimisestä lähtien he kulkevat samaan suuntaan ja heidän kilvoituksensa on yhteinen.

Tulkaa minun luokseni, kaikki te työn ja kuormien uuvuttamat. Minä annan teille levon. Ottakaa minun ikeeni harteillenne ja katsokaa minua: minä olen sydämeltäni lempeä ja nöyrä. Näin teidän sielunne löytää levon. Minun ikeeni on hyvä kantaa ja minun kuormani on kevyt. (Matt. 11:28–30)

Kuva: Pixabay/ Myriams-Fotos

Kumartuessaan ikonin alitse kirkkokansa symbolisesti ”ottaa ikeen kantaakseen” eli osoittaa nöyryytensä Kristuksen edessä. Joskus häissä aviopari kulkee kahden miekan alta. Tämä on ollut alistumisen merkki jo antiikin aikana.

Kristityn elämä on marttyyrikilvoitusta, jatkuvaa itsensä kieltämistä, joka tavoittelee taivasten valtakuntaa.

Vihkosen laati Maura Ihatsu. Kreditoimattomat kuvat Maura Ihatsu.